

تازه‌های نشر

▽
مهدی جعفری

۱- نتایج الافکار فی الاصول (تقريباً لبحوث استاذ الفقهاء و المجتهدین آية الله العظمی السيد محمود الشاهرودی رحمته الله). - بقلم: آية الله سيد محمد جعفر جزائری رحمته الله. - به تصحيح: سيد مجتبی شاهرودی. - [قم]: موسسه آل مرتضی. - چاپ اول: ج ۱: تابستان ۱۳۷۹ ش. ج ۲: ۱۳۸۱. ج ۳: ۱۳۸۳. ج ۴: ۱۳۸۳ ش. - ۴ ج [ج ۱: ۴۰۲ ص؛ ج ۲: ۴۳۶ ص؛ ج ۳: ۳۹۲ ص؛ ج ۴: ۲۷۲ ص]. - عربی | دزیری (گالینگور). [ادرای فهرست نویسی کتابخانه ملی ایران و شماره شابک].

این کتاب تقریرات درس اصول مرحوم آية الله العظمی حاج سید محمود حسینی شاهرودی (متولد ۱۳۰۱ ق) - در دوره دوم از تدریس اصول - به قلم یکی از شاگردان آن مرحوم، یعنی مرحوم آية الله سید محمد جعفر جزائری (۱۳۷۸ - ۱۲۸۸ ق) مؤلف کتاب منتهی الدرایه فی شرح الکفایه و هدی الطالب فی شرح بیع المکاسب است که تاریخ شروع تقریر به سال ۱۳۷۳ ق برمی گردد.

مرحوم شاهرودی که از شاگردان اقدم درس استاد الفقهاء و المجتهدین، مرحوم میرزا حسین نائینی (۱۳۵۵ - ۱۲۷۷ ق) است با طرح مبانی استادش در علم اصول به نقد و بررسی مسائل این علم پرداخته است که در پاره‌ای از موارد مبانی استادش با آنچه که از تقریرات مرحوم محقق نائینی رحمته الله برجای مانده، یعنی فوائد الاصول مرحوم آية الله آقای شیخ محمدعلی کاظمینی (متوفای ۱۳۶۵ ق) و احوذ التقریرات

مرحوم آیه الله العظمی آقای حاج سید ابوالقاسم خوئی (۱۳۷۱-۱۲۷۸ش) اختلاف دارد که این خود فتح بایی مناسب در رسیدگی هرچه دقیق تر آراء محقق نائینی رحمته الله است.

از خصوصیات این کتاب می توان درج نظرات صاحب تقریر در دوره بعد از (دوره سوم) برشمرده که به صورت پاورقی در ذیل هر مبحثی مندرج گردیده است. مجموعه حاضر تحت اشراف حجج اسلام آقایان سید حسین شاهرودی و سید جعفر علم الهدی به طبع رسیده است و در آغاز آن صورت اجازه اجتهاد مرحوم شاهرودی به مرحوم مروّج کلیشه شده است. مجلد اول و دوم این مجموعه اختصاص به مباحث الفاظ علم اصول فقه دارد و در مجلد سوم و چهارم مباحث اصول عملیه مطرح گردیده است.

۲- المحاضرات (مباحث فی اصول الفقه) (تقریرات درس آیه الله آقای حاج سید محمد محقق داماد رحمته الله). - بقلم: سید جلال الدین طاهری اصفهانی رحمته الله. - [اصفهان]: انتشارات مبارک. - چاپ اول: ۱۳۸۲ش. - ۳ ج [ج ۱: ۵۲۰ ص؛ ج ۲: ۵۷۳ ص؛ ج ۳: ۴۷۹ ص]. - عربی | وزیری (گالینگور). - بها: ۱۰۵۰۰ تومان. [دارای فهرست نویسی کتابخانه ملی ایران و شماره شابک].

مرحوم مبرور، آیه الله، آقای حاج سید محمد محقق داماد (متوفای ۱۳۴۸ش) از مدرسان نامدار حوزه علمیه قم بودند که بعد از مرحوم آیه الله العظمی آقای حاج شیخ عبدالکریم حائری (متوفای ۱۳۵۵ ق) رائد مدرسه اصولی این حوزه بشمار است و برخی از اساتید بنام حوزه کنونی افتخار شاگردی او را دارند.

از این استاد نامی برخی تقریرات در زمینه فقه به چاپ رسیده است^۱؛ اما در باب اصول که شهرت عمده معظم له می باشد اثری به زیور طبع آراسته نگردیده بود که اخیراً با نظارت حجة الاسلام آقای شیخ محمود صلواتی تقریرات ایشان که به خامه

۱. از آن جمله می توان کتاب الحج در سه مجلد، کتاب الصلاة در سه مجلد و کتاب الخمس در یک مجلد (جملگی به تقریر استاد جوادی آملی) و برخی مباحث کتاب الصلاة (به تقریر آیه الله آقای شیخ محمد مؤمن) اشاره نمود.

یکی از شاگردان معظم له، یعنی حجة الاسلام و المسلمین، آقای حاج سید جلال‌الدین طاهری اصفهانی (متولد ۱۳۰۵ ش و امام جمعه سابق شهر اصفهان) می‌باشد پس از رفع نواقص، تنظیم و تکمیل متن، مقابله، تنقیح، تخریج مصادر و تنظیم فهرس در سه مجلد عرضه گردیده است.

۳- مبانی الاحکام فی اصول شرائع الاسلام. - بقلم: فقیه محقق، آیه الله شیخ مرتض حائری یزدی رحمته الله. - تحقیق: شیخ محمد حسین امرالمطهری. - [قم]: مؤسسه نشر اسلامی (وابسته به جامعه مدرسین حوزه قم). - چاپ اول: ۱۳۸۲ ش. - ج ۱: ۷۰۸ ص. - عربی | وزیر (گالینگور). - بها: ۱۰۰۰ تومان.
این کتاب در شماره ۲ و ۳ این نشریه در زمره کارهای در دست انتشار معرفی گردیده است.

لازم به ذکر است که آقای دکتر مصطفی محقق داماد - خواهرزاده مرحوم مؤلف - در مقدمه‌ای بر این کتاب با عنوان "اصول فقه الشیعة و مدارسها" به موضوعاتی همچون اصطلاح اصول فقه، نگاهی اجمالی به تطوّر علم اصول، تدوین اصول فقه، آثار اصولی فقهای امامیه، ظهور فکر اخباری، اصول شیخ انصاری رحمته الله، مدرسه اصولی سامرا، مدرسه اصولی در نجف اشرف، مدرسه قم یا مدرسه اعتدال، نگاهی به کتاب مورد نظر و فهرست آثار مرحوم حائری پرداخته است.

۴- تحقیق الأصول (علی ضوء ابحاث شیخنا الفقیه المحقق و الأصولی المدقق، آیه الله العظمی الوحید الخراسانی مدله). - تألیف: سید علی حسینی میلانی. - جلد دوم. - [قم]: ناشر مؤلف. - چاپ اول: ۱۴۲۵ ق = ۱۳۸۳ ش. - ۴۰۰ ص. - شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه. - عربی | وزیر (گالینگور).

این مجلد مباحث اوامر، جمله خبریه، تعبیدی و توصلی، اقتضاء اطلاق صیغه، مره و تکرار، فور و تراخی، اجزاء، مقدمه واجب، شرط متأخر، مطلق و مشروط و معلق و منجز را شامل است.

اهمیت این کتاب در وهله نخست در گرو طرح مبانی شیخنا الاستاد، آیه الله وحید خراسانی - دام ظه - است که با وجود حوزه درسی مهم ایشان که بی تردید از

شاخص‌ترین حوزه‌های درسی حوزه علمیّه قم در سنوات اخیر می‌باشد که جمع کثیری از طلاب در آن حضور پیدا می‌کنند، هنوز آرا و نظرات معظمّ له به نگارش در نیامده است. جای بسی تأسف است که افکار و اندیشه‌های معظمّ له که با دقت و وسواسی درخور به طرح آرا و نظریات استوانه‌های این علم می‌پردازند و با نقد و بررسی آن نظریات راه را برای پویندگان هموار می‌کنند هنوز به جامعه علمی در جامعه‌ای زیبا و برازنده عرضه نگردیده است.

باری، کاری که مؤلف محقق - که خود از اقدم شاگردان معظمّ له می‌باشند - بانی انجام آن گردیده در خور بسی ستایش و تقدیر است که پرچمدار راهیان این مسیر گشته‌اند. **فلله درّه و علیه اجره.**

۵- **عقل و استنباط فقهی** - نوشته: دکتر حسین صابری. - [مشهد]: بنیاد پژوهش‌های اسلامی (آستان قدس رضوی). - چاپ اول: ۱۳۸۱ ش. - ۶۹۴ ص. - شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه. - بهای: ۳۵۰۰۰ ریال. - فارسی | وزیری (شومین). - [فهرست نویسی کتابخانه ملی و شماره شابک و کتاب‌نامه دارد].

آیا در فرایند استنباط احکام فقهی، عقل نیز دارای جایگاهی است؟ آیا در ره یافتن به گزاره‌های فقه و احکام آیین، دلیل عقل و ادله عقلی هم کارکرد مشخص دارد؟ آیا در این باره در مذاهب گوناگون اسلامی پاسخی همسان فراروی نهاده شده است؟ آیا میان آنچه در اصول فقه مذاهب در این زمینه اظهار شده با آنچه عملاً در کار استنباط بدان اهتمام ورزیده‌اند هماهنگی و سازگاری وجود دارد؟ و سرانجام در این میان موضع شیعه، خواه در اصول و خواه در فقه کدام است؟ کتاب حاضر گامی است در راه رسیدن به پاسخ یا پاسخهایی برای پرسشهایی از این دست.

مؤلف در این جستار کوشیده است وضعیت عقل را در فرایند استنباط فقهی برسد و به همه عرصه‌هایی که در آنها از کارکرد عقل یا ادله عقلی سخنی به میان آمده است پردازد و درستی و نادرستی گمانها و ادعاها را بر ترازوی نقد نهد. (از معرفی کتاب در پشت جلد)

برخی از عناوین فصول این کتاب عبارتند از: ۱. کلیاتی درباره عقل و دلیل عقلی
۲. دلیل عقل، قاعده ملازمه و کشف یقینی حکم شرع ۳. عقل، قیاس و توسعه
مدلول متون دینی ۴. عقل، استصلاح و پویایی فقه ۵. عقل و استحسان ۶. عقل، سد
ذرایع و منع حیل ۷. استدلال و استلزام ۸. عقل، استصحاب و برائت ۹. عقل و
فرمانبری.

۶- بررسی تطبیقی ماهیت حکم ظاهری (با تکیه بر آرای شهید صدر). -
نوشته: رضا اسلامی. - تهیه: مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی (پژوهشکده فقه و
حقوق). - [قم]: بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم).
- چاپ اول: ۱۳۸۲ ش. - ۳۲۸ ص. - شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه. - بها: ۲۶۰۰
تومان. - فارسی | وزیری (شومیز). - [فهرست نویسی کتابخانه ملی و شماره شابک و
کتاب نامه دارد].

مبحث حکم و بسیاری از مسائل زیر مجموعه آن در شمار آن دسته از مباحث
کلان جای می‌گیرد که دریچه‌هایی را به سوی بازشناسی حساس‌ترین مسائل اصولی
و یا استنباطی می‌گشایند.

آشنایان به اصول به خوبی می‌دانند که مقولات حساس و جدال برانگیزی
همچون مسأله زیربنائی حجیت و مسأله اجزاء و امثال و... عرصه‌هایی هستند که
پیمودن درست مسیر مطالعه آن‌ها صرفاً با در دست داشتن دیدگاهی شفاف نسبت به
مسأله جمع بین دو حکم ظاهری و واقعی امکان‌پذیر است.

البته این بحث، یعنی کاوش در باب حکم ظاهری و کیفیت ارتباط آن با حکم
واقعی کمتر در یک بحث مستقل مورد توجه قرار گرفته است؛ بلکه اصولیون در
ابتدای ورود به مباحث مربوط به حجج و نیز در مقدمه بحث از اصول عملی و در
لابلای مباحث مربوط به استصحاب و گاه در باب تعادل و تراجیح نکاتی مهم و
اساسی در این خصوص ابراز داشته‌اند و از تمایز حکم واقعی و ظاهری و تفاوت
امارات و اصول و تقدیم برخی ادله بر برخی دیگر سخن رانده‌اند.
برخی از عناوین مهم بحثهای این کتاب عبارتند از:

بخش اول: حکم شرعی و اقسام آن، شامل تعریف حکم شرعی، اقسام حکم شرعی و بیان ویژگیهای احکام شرعی واقعی.

بخش دوم: پیشینه بحث که مروری است بر کلمات اصولیون از قدما همچون علم الهدی سید مرتضی، شیخ الطائفة طوسی، محقق حلی، وحید بهبهانی، صاحب معالم، میرزای قمی، صاحب فصول و محقق اصفهانی.

بخش سوم: محل نزاع در امکان تعبد به ظن که به بررسی آرای اصولیون از جمله شیخ اعظم انصاری، آخوند خراسانی، میرزای نائینی، آیه الله حکیم، دفاع آیه الله خوئی از شیخ انصاری و دیدگاه شهید صدر می پردازد.

بخش چهارم: دیدگاه شیخ اعظم انصاری در باره محذورات تعبد به ظن و کیفیت جمع میان حکم ظاهری و واقعی است که در ذیل این بخش شبهه ابن قبه طرح و پاسخ شیخ انصاری به این شبهه بررسی می گردد. آنگاه نظریه مصلحت سلوکی از دیدگاه اعلامی چون آیات نائینی، خوئی، فیروزآبادی و شهید صدر طرح و نقد می گردد.

از بخش پنجم تا بخش هشتم کتاب دیدگاههای آخوند خراسانی، محقق نائینی، محقق عراقی، آیه الله خوئی و شهید صدر در باب محذورات تعبد به ظن و کیفیت جمع میان حکم ظاهری و واقعی مورد بحث و تدقیق قرار می گیرد و دیدگاه ژرف و نوین شهید صدر طرح و بررسی می گردد.

۷- قاعده قبح عقاب بلا بیان. - تألیف: اسماعیل درابکلایی. - [قم]: مؤسسه نشر اسلامی (وابسته به جامعه مدرسین حوزه قم). - چاپ اول: ۱۳۸۱ ش. - ج ۱: ۲۳۲ ص. - فارسی | وزیری (شومین). - بها: ۱۱۰۰ تومان.

از آنجایی که عقل یکی از منابع چهارگانه فقه و اجتهاد بشمار است از این رو فقها و اصولیون سعی بلینی در بیان حدود و ثغور این منبع از خود نشان داده اند. منبع عقل که در قواعد و احکامی همچون "قبح تکلیف بمالایطاق"، "وجوب دفع ضرر محتمل"، "قبح تکلیف بلا بیان"، "قبح اغرا به جهل" و "قبح عقاب بلا بیان" متجلی است در معرض دید اندیشوران اصول و فقها قرار گرفته است.

نوشته حاضر هم کاوشی پیرامون یکی از این قواعد عقلی به نام "قبح عقاب بلایان" است که مؤلف در ابتدا سیر تاریخی این قاعده را مورد تحلیل و بررسی قرار داده آنگاه تعابیر مختلفی که از این قاعده به وسیله اندیشوران اصولی ابراز شده را تحلیل کرده است. آنگاه تعامل متکلمین و برخی از بزرگان شیعه همچون شیخ صدوق، شیخ مفید، شیخ طوسی، سید مرتضی، محقق حلی، علامه حلی، محدث بحرانی و وحیدبهبهانی با این قاعده را بیان داشته است. سپس سیر تاریخی این قاعده را در حقوق جزایی جهان پیگیری نموده است.

در بخش دوم مؤلف مباحثی همچون ماهیت قاعده و عقلی بودن آن و همچنین معیار عقلی بودن و ادله و مدارک این قاعده از کتاب و سنت، و استناد به این قاعده و موارد جریان این قاعده در احکام فقهی و مقررات حقوقی پی گرفته است و در آخر به اشکالاتی که بر این قاعده گرفته شده را نقد و بررسی کرده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی